

KARAKALPAK KİŞİ ADLARI ÜZERİNE BİR İNCELEME

A Study on the Karakalpak Turkish Personal Names

Une étude sur les noms personnels de Karakalpak

Doç. Dr. Ülkü ÇELİK ŞAVK*

ÖZET

Bu makalede 608 Karakalpak kişi adı incelenmiştir. Önce alıntı kelimelerden oluşanlar tespit edilmiş ve bunların ait olduğu diller belirtilmiştir. Amaç kişi adlarından hareketle bir milletin sahip olduğu dinin kolaylıkla anlaşılabilirliğini ortaya koymaktır.

Anahtar Kelimeler

Karakalpaklar ve Karakalpakça, kişi adları

ABSTRACT

In this article, 608 personal names of Karakalpak were investigated. Firstly loan words were determined and the language which belongs was described. The aim of this work was to show that the religion was easily understood by investigating personal names.

Key Words

Karakalpaks and Karakalpak Turkic, personal names

0. Giriş

Kişi adları, ait oldukları dilleri konuşan milletlerin inanç sistemlerini oldukça açık bir şekilde gösteren kelimelerdir. Türk dilinin farklı kollarını konuşan toplulukların sahip oldukları adlar da o topluluğun kabul etmiş olduğu dinleri yansıtmaktadır. Türkiye Türkleri başta olmak üzere Özbek, Yeni Uygur, Türkmen vb. gibi İslamiyeti kabul etmiş olanların aldıkları adların çoğu, bu dini tanımış oldukları Arap ve Farsların kendilerine seçtikleri adlarla aynı iken, Çuvaş ve Gagauz gibi Hristiyanlığı kabul etmiş olanların adları da Grek ve Slav kökenli adlardır.

Karakalpaklar da Müslüman bir Türk topluluğu olarak kendilerine, dillerine Arapça ve Farsça'dan geçmiş olan kelimeleri ad olarak seçmişlerdir. Bu, Karakalpak kişi adları içinde kendi dillerine ait hiç kelime olmadığı anlamına gelmez, ancak aşağıdaki bilgiler doğrultusunda oranın oldukça düşük olduğunu gösterir.

Adlar, (Baskakov; 1958) ve (Buranov; 1980)'in sonunda yer alan kişi adları dizinlerinden alınmıştır.

1. Erkek Adları

1.1 Basit Kelimeler

1.1.1 Alıntı olanlar

Abat (F. *ābād*), Abbaz (A. *'abbās*), Abıt (A. *'ābid*), Azat (F. *āzād*), Ayman (A. *imān*), Aqmet (A. *Ahmed*), Aman (A. *amān*), Arzuw (F. *ārzu*), Arzı (F. *ārzu*), Asan (A. *hasen*), Asqar (A. *aşkar*), Äliy (A. *'alī*), Ämet (A. *ahmed*), Äsen (A. *hasen*), Äwez (F. *āvāz*), Baqıy (A. *bāktī*), Dāwlet (A. *devlet*), Ğāniy (A. *ġani*), Jamal (A. *cemāl*), Jädiger (F. *yād-gār*), Jüsip (A. *Yūsuf*), Isqaq (A. *işhak*), İysa (A. *'isā*), İskander (G. *İskender*), İslam (A. *islām*), İsmayıl (A. *'İsmā'il*), İsmet (A. *'işmet*), Kāmal (A. *kemāl*), Kārim (A. *kerīm*), Kōse (F. *kūse*), Qabıl (A. *qabūl*), Qayıp (A. *qāib*), Qasım (A. *kaşım*), Qādir (A. *qādir*), Qıyas (A. *qıyās*), Qurban (A. *qurbān*), Quwat (A. *quvvat*), Lätip (A. *laţif*), Magmut (A. *maĥmūd*), Maqset (A. *maĥşad*), Maksım (R. *Maksim*), Mamıt (A. *maĥmūd*), Mämbet (A. *muĥammed*), Muhammet (A. *muĥammed*), Medet (A. *meded*), Mirtaza (A. *murtazā*), Molla (A. *molla*), Murat-Mırat (A. *murād*), Musa (A. *Mūsā, Mūsī*), Murza-Mırza (F. *mır-zā*), Mustapa (A. *muştafā*), Naġım (A. *naġım*), Nazar (A. *nażar*), Nasır (A. *nāşır*), Nābiy (A. *nebī*), Näġmet (A. *ni'met*), Nācim (A. *necm*),

*Hacettepe Üniv. Edebiyat Fak. Öğretim Üyesi

Niyaz (F. *niyāz*), Nizam (A. *nizām*), Omar (A. *Ömer*), Oraz (F. *rūze*), Ospan (A. *Osmān*), Palwan (F. *pehlevān*), Polat (F. *pülād*), Raxmet (A. *rahmet*), Rāxāt (A. *rāhat*), Rāşid (A. *rāşid*), Rüstem (F. *Rüstem*), Sabır (A. *şabr*), Sadıq (A. *şadıq*), Sahıy (A. *şāliḥ*), Sapa (A. *şafā*), Sapar (A. *sefer*), Sıdıq (A. *şiddıq*), Seyit (A. *seyyid*), Sultan (A. *sultān*), Süleyman (A. *Süleymān*), Şakir (A. *şakir*), Ümit (F. *ümīd*), Üsen (A. *hüseyn*), Wāliy (A. *velī, veliyy*), Xākım (A. *hākım*), Xāmiyt (A. *hamūd*), Xābiyp (A. *habīb*), Şarap (A. *şarāb*), Şārip (A. *şerif*), Irza (A. *rıdā*), Yaqıp (A. *ya'kūb*), Yusip (A. *Yūsuf*), Zākır (A. *zākır*), Zārip (A. *zarif*), ...

1.1.2 Karakalpakça olanlar

Arıslan, Japaq, Jaqsı, Edige, Esen, Qapan, Qālli, Qoblan, Mıytıq, Muqan, Oñay, Otar, Sarı, Şağatay, Töre, Usaq,

1.2 Türemiş Kelimeler

1.2.1 Karakalpakça

1.2.1.1 Kök ve Gövdeden Türemişler

Artıq (*art-ıq*), Ataş (*ata-ş*), Bayeke (*bay-
eke*), Begim (*beg+im*), Berdi (*ber-di*), İzdep (*iz+de-p*), Jaqsılıq (*jaqsı-lıq*), Jarılqağan (*jarılqa-ğan*), Jarılqasın (*jarılqa-sın*), Joldas (*jol-das*), Qılış (*qıl-ış*), Qojeke (*qoş-eke*), Quleke (*Qul-eke*), Quwanış (*quwan-ış*), Oñay (*oñ+ay*), Oñgar (*oñ+gar*), Oraq (*or+aq*), Ötegen (*öte-gen*), Salıq (*sal-ıq*), Şiñkildek (*Şiñkilde-k*), Tilegen (*tile-gen*), Tilek (*tile-k*), Tilew (*tile-w*), Toñqıldaq (*toñqıl-da-q*), Turğan (*tur-ğan*), Turdı (*tur-di*), Tursın (*tur-sın*), Uzaq (*uz+aq*), Yuldaş (*yul-daş*), Zarlıq (*zar-lıq*)

1.2.1.2 Birleşik Kelimelerden Türemişler

1.2.1.2.1 Birleşik adlardan türeyenler Bekbawlı (*bek+baw-lı*)

1.2.1.2.2 Birleşik fiillerden türeyenler Allabergen (A. *Allah + ber-gen*), Allambergen (A. *Allah-I-m+ber-gen*), Atapbergen (*ata-p+ber-gen*), Bekbergen (*bek+ber-gen*), Bekbosın (*bek+ bol-sın*),

Bekturğan (*bek+tur-ğan*), Dosbergen (F. *dost+ber-gen*), Embergen (*em+ber-gen*), Esbosın (*es+bol-sın*), İzbasar (*iz+bas-ar*), İyembergen (*iyem+ber-gen*), İytjemes (*iyt+je-mes*), Qozıbağar (*qozı+bağ-ar*), Qoybağar (*qoy+bağ-ar*), Qosbergen (*qos+ber-gen*), Qurbanberdi (*qurban+ber-di*), Küntuwar (*kün+tuw-ar*), Küñşığar (*kün+şıq-ar*), Malbadar (*mal+bat-ar*), Qudaybergen (F. *ḥudā+ber-gen*), Ötepbergen (*öte-p+ber-gen*), Rasbergen (F. *rāst+ber-gen*), Rāyimbergen (A. *rahīm+ber-gen*), Satıbaldı (*sat-ıp+al-di*), Tañatar (*tañ+at-ar*), Tasbergen (*tas+ber-gen*)

1.3 Birleşik Kelimeler

1.3.1 Her ikisi de alıntı olanlar

Abdulla (A. *'abd + A. Allah*), Abdıxalıq (A. *abd + A. ḥalūq*), Aytjan (A. *'id + F. cān*), Allamjar (A. *Allah-I-m + F. yār*), Allanzar (A. *Allah + A. nazār*), Allaniyaz (A. *Allah + F. niyāz*), Äbdığappar (A. *'abd + A. gaffār*), Äbdığāniy (A. *'abd + A. ganī*), Äbdijāmīl (A. *'abd + A. cemīl*), Äbdikāmāl (A. *'abd + A. kemāl*), Äbdikārim (A. *'abd + A. kerīm*), Äbdıqalıq (A. *'abd + A. ḥalūq*), Äbdıqādir (A. *'abd + A. kādir*), Äbdımurāt (A. *'abd + A. murād*), Äbdırazaq (A. *'abd + A. rezzāq*), Äbdireyim (A. *'abd + A. rahīm*), Äbuwbäkır (A. *ebū + A. bekr*), Äwezmurāt (F. *ävāz + A. murād*), Genjemurāt (F. *gence + A. murād*), Däwletiyar (A. *devlet + F. yār*), Däwletmurāt (A. *devlet + A. murād*), Däwletnazar (A. *devlet + A. nazār*), Dosjan (F. *dost + F. cān*), Dosnazar (F. *dost + A. nazār*), Esemurāt (A. *'isā + A. murād*), Jamaldin (A. *cemāl + A. dīm*), Jumamurāt (A. *cum'a + A. murād*), Jumanazar (A. *cum'a + A. nazār*), Jumaniyaz (A. *cum'a + F. niyāz*), Ziynetdin (A. *zīnet + A. dīm*), İbadulla (A. *'ibād + A. allah*), Kāmaldin (A. *kemāl + A. dīm*), Kāramaddin (A. *kerāmet + A. dīm*), Qayıpnazar (A. *gāib + A. nazār*), Qayrulla (A. *ḥayr + A. Allah*), Qudayar (F. *ḥudā + F. yār*), Qudaynazar (F. *ḥudā + A. nazār*), Qurbanğazı (A. *qurbān + A. gāzi*), Qurbannazar (A. *qurbān + A. nazār*), Qurbaniyaz (A. *qurbān + F. niyāz*), Qıdırmıyaz (A. *ḥıdır + F. niyāz*), Māmbetalı (A. *muḥammed + A. 'alī*), Māmbetnazar (A. *muḥammed + A. nazār*), Māmbetjuma (A. *muḥammed + A. cum'a*), Māmbetiyar (A. *muḥammed + F. yār*), Māmbetmurāt (A.

muḥammed + *A. murād*), Mämbetniyaz(*A. muḥammed* + *F. niyāz*), Mirzajan (*F. mīr-zā* + *F. cān*), Mirzamurat (*F. mīr-zā* + *A. murād*), Nawrız (*F. nev+F. rüz*), Niyetulla (*A. niyyet* + *A. Allah*), Nurjan (*A. nūr* + *F. cān*), Nurmaxambet (*A. nūr* + *A. muḥammed*), Nursultan (*A. nūr* + *A. sulṭān*), Nizamätidin (*A. niẓām* + *A. dīn*), Ömirniyaz (*A. 'ömr* + *F. niyāz*), Palwaniyaz (*F. pehlevān* + *F. niyāz*), Patulla-Patilla (*A. fetḥ* + *A. allah*), Payzulla (*A. feyz* + *A. allah*), Pirjan (*F. pīr* + *F. cān*), Pimazar (*F. pīr* + *A. nazār*), Pirmiyaz (*F. pīr* + *F. niyāz*), Sadulla (*A. sa'd* + *A. allah*), Saparniyaz (*A. sefer* + *F. niyāz*), Serdan (*F. ser* + *F. dān*), Seyitmamut(*A. seyyid* + *A. maḥmūd*), Seyitniyaz(*A. seyyid* + *F. niyāz*), Seyitjan (*A. seyyid* + *F. cān*), Seyitkāmāl (*A. seyyid* + *A. kemāl*), Seyitnazar (*A. seyyid* + *A. nazār*), Serğazı (*F. ser* + *A. ğāzı*), Serjan (*F. ser* + *F. cān*), Seyfulla (*A. seyf* + *A. allah*), Sirajätidin (*A. sirāc* + *A. dīn*), Sultamurat (*A. sulṭān* + *A. murād*), Şadmurat (*F. şād* + *A. murād*), Şamurat (*F. şāh* + *A. murād*), Şanazar(*F. şāh* + *A. nazār*), Şaxmardan (*F. şāh* + *F. merdān*), Täjätidin (*A. tāc* + *A. dīn*), Ubaydulla (*A. 'ubeyd* + *A. Allah*), Übbiniyaz (*A. ümm* + *F. niyāz*), Ziyänätidin (*A. zeyn* + *A. dīn*), Xojamurat (*F. ḥāce* + *A. murād*), Xäbiybulla (*A. ḥabīb* + *A. allah*), Xäkimmniyaz (*A. ḥākīm* + *F. niyāz*), Xäkimzada (*A. ḥākīm* + *F. zāde*)

1.3.2 Biri alıntı olanlar

Genellikle Karakalpakça *ay, bay, ata, bek, el, er, qal, qara, qoja, qul* sözcüklerinden birinin eklenmesiyle yapılmıştır
Aymurat (*A. murād*), Aymurza (*F. mīr-zā*), Aynazar (*A. nazār*), Aytbay (*A. 'id*), Aqmırza (*F. mīr-zā*), Allabay (*A. allah*), Amanbay (*A. amān*), Atajan (*F. cān*), Atamurat (*A. murād*), Atanazar (*A. nazār*), Ataniyaz (*F. niyāz*), Äbdibay(*A. 'abd*), Äjibay (*A. 'ācī*), Ädilxan (*A. 'ādil*), Älimbay (*A. 'älīm*), Babaniyaz (*F. niyāz*), Bayjan (*F. cān*), Baymurat (*A. murād*), Bayniyaz (*F. niyāz*), Bayhoja (*F. ḥāce*), Batırbay (*M. bagatur*), Begjan (*F. cān*),

Bekmurat (*A. murād*), Bekmırza (*F. mīr-zā*), Beknazar (*A. nazār*), Bekpolat (*F. pūlād*), Bekseyit (*A. seyyid*), Genjebay (*F. gence*), Däwletbay (*A. devlet*), Elmurat (*A. murād*), Erjan (*F. cān*), Ernazar (*A. nazār*), Eşnazar (*A. nazār*), Eşniyaz (*F. niyāz*), Jaksımurat (*A. murād*), Janıbek (*F. cān*) Janısak (*F. cān*), Jolaman (*A. amān*), İymanbay (*A. imān*), Kärimbay (*A. kerīm*), Qabılbay (*A. kabül*), Qayırbay (*A. ḥayr*), Qalmurat (*A. murād*), Qalmırza (*F. mīr-zā*), Qarajan (*F. cān*), Qaramırza (*F. mīr-zā*), Qädırbay (*A. kädır*), Qojamurat (*A. murād*), Qojanazar (*A. nazār*), Qojaniyaz (*F. niyāz*), Qoşniyaz (*F. niyāz*), Qojaxmet (*A. aḥmed*), Quljan (*F. cān*), Qulmurat (*A. murād*), Qunnazar (*A. nazār*), Qurbanay(*A. kurbān*), Qurbanbay (*A. kurbān*), Qurbanbek (*A. kurbān*), Qurbanqul (*A. kurbān*), Qutlımurat (*A. murād*), Qıdırbay (*A. ḥıdır*), Qıyasbay (*A. kıyās*), Mırzabay(*F. mīr-zā*), Muratbay (*A. murād*), Muratbek (*A. murād*), Nazarbay (*A. nazār*) Nazarbek (*A. nazār*), Näsıpbay (*A. naşıb*), Niyetbay (*A. niyyet*), Niyazbay (*F. niyāz*), Niyazbek (*F. niyāz*), Nurbay (*A. nūr*), Nurlıbek (*A. nūr*), Nurtay(*A. nūr*), Orazbay (*F. rıze*) Ömirbay(*A. 'ömr*), Ötemurat (*A. murād*), Öteniyaz (*F. niyāz*), Perdebay (*F. perde*), Saparbay (*A. sefer*), Taspolat (*F. pūlād*), Tawmurat (*A. murād*), Tilewmurat (*A. murād*), Tilewniyaz (*F. niyāz*), Töremurat (*A. murād*), Töreniyaz (*F. niyāz*), Turdımırat (*A. murād*), Tursınmurat (*A. murād*), Şarıpbay (*A. şerif*), Yusıpbay(*A. Yūsuf*), Xäkimbay(*A. ḥākīm*), Xojobay (*F. ḥāce*)

1.3.3 Her ikisi de Karakalpakça olanlar

Çoğu, *bay* kelimesi ile yapılan birleşik adlardır.
Aralbay, Artıqbay, Arıslanbay, Atabay, Atawbay, Balğabay, Baltabay, Barlıqbay Bāyimbet, Bekbawlı, Boranbay, Ğarğabay, Dawılbay, Jiyeınbay, Joldasbay, Köroğlı, Külmesxan, Qazaqbay, Qalbay, Qalabay, Qarsaqbay, Qartbay, Qojabay, Qonaqbay, Qosbarmak, Qoşqarbay, Qoylıbay, Qurabay, Qutlıbay, Quwanışbay, Quwanışbek, Qılışbaykılıç, Qılkeñirdek, Qırqbay, Qıylıbay, Meñlibay, Mergenbay, Moynaqbay, Oñaybek, Oñğarbay, Oraqbay, Oralbay, Ordabay, Orınbay, Otarbay, Ökşebay, Sansızbay, Sarıbay, Şıntemir, Tanabay, Tastemir, Tawbay, Tayğarbay, Temirbek, Tilewıbay, Tolıbay,

Tölebay, Törebay, Turğanbay, Turdıbay, Tursınbek, Türkbenbay, Tüwelbay, Tüyebay, Uzaqbay

1.4 Türkiye Türklerince de kullanılanlar

Abbaz - Abbas, **Abdulla**-Abdullah, **Abdixalıq**-Abdülhaluk, **Abıt-Âbit**, **Aqmet**-Ahmet, **Arıslan**-Aslan, **Arzuw**-Arzu (kadın ismi), **Asan**-Hasan, **Asqar**-Asker, **Atabay**-Atabay, **Atajan**-Atacan, **Âbdığappar**-Abdülqaffar-Abdülcabbar, **Âbdığâniy**-Abdülğâni, **Âbdijâmil**-Abdülcemil, **Âbdikârim**-Abdülkerim, **Âbdıqalıq**-Abdülhaluk, **Âbdıqâdir**-Abdülkâdir, **Âbdırazaq**-Abdürrezzak, **Âbuwbâkir**-Ebübekir, **Âliy**-Ali, **Âmet**-Ahmet, **Bayjan**-Baycan, **Baqıy**-Bâki, **Begim**-Begüm (kadın adı), **Genjebay**-Gencebay, **Ġâniy**-Ġâni, **Dâwlet**-Devlet, **Erjan**-Ercan, **Esen**-Esen (kadın adı), **Irza**-Rıza, **Ismayıl**-İsmail, **İbirayım**-İbrahim, **İysa**-İsa, **İskander**-İskender, **İslam**-İslâm, **İsmayıl**-İsmail, **İsmet**-İsmet, **Jamal**-Cemal, **Jamaldin**-Cemalettin~Cemalettin, **Kâmal**-Kemal, **Kâmaldin**-Kemalettin~Kemalettin, **Kârim**-Kerim, **Qasım**-Kâsım, **Qayrulla**-Hayrullah, **Qâdir**-Kadir, **Qâmiyt**-Hamit, **Quwanış**-Kıvanç, **Maqset**-Maksat, **Mamut**, **Maqmut**-Mahmut, **Mâmbet**-Mehmet~Muhammet, **Medet**-Medet, **Mirat**, **Murat**-Murat, **Musa**-Musa, **Mirza**, **Murza**-Mirza, **Mirtaza**-Murtaza, **Mustapa**-Mustafa, **Nağım**-Naim, **Nazar**-Nazar (kadın adı), **Nasır**-Nâsır, **Nawrız**-Nevruz (kadın adı), **Nâgmet**-Nimet, **Niyaz**-Niyaz, **Nurjan**-Nurcan (kadın adı), **Nızam**-Nizam, **Nızamâtdin**-Nizameddin~Nizamettin, **Omar**-Ömer, **Ospan**-Osman, **Polat**-Polat, **Râşid**-Raşit, **Sadıq**-Sâdik, **Saly**-Sâli, **Seyit**-Seyit, **Serjan**-Sercan, **Sultan**-Sultan, **Şağatay**-Çağatay, **Şâkir**-Şakir, **Tâjetdin**-Taceddin~Tacetin, **Tilek**-Dilek, **Turdı**-Durdu, **Tursın**-Dursun, **Üsen**-Hüseyin, **Xâmiyt**-Hamit, **Xâbiyp**-Habip, **Şârip**-Şerif, **Jüsip**-Yusip-Yusuf, **Ümit**-Ümit, **Weliyy**-Veli, **Yaqıp**-Yakup, **Zâkir**-Zakir

2. Kadın adları

2.1 Basit kelimeler

2.1.1 Alıntı olanlar

Abadan (*F. âbâdân*), Ajar (*A. hâcer*), Ayşa (*A. 'âişe*), Âziye (*A. 'azîze*), Âliyme (*A. hâlîme*), Âmiyne (*A. âmîne*), Âniype (*A. hanîfe*), Âpiype (*A. 'afîfe*), Bazar (*F. bâzâr*), Gawher (*F. gevher*), Jamal (*A. cemâl*), Jâmiyle (*A. cemile*), Jawhar (*F. gevher*), Zada (*F. zâde*), Zâriype (*A. zarîfe*), Ziyba (*F. zîbâ*), Ziynepe (*A. zeyneb*), Zulfiya (*F. zülf*), Zuxra (*A. zühre*), Zılıyx (*A. zelîhâ*), Kâmiyla (*A. kâmile*), Kâriyma (*A. kerîme*), Qazna (*A. hâzîne*), Qatıyşa~Qâtiyşa (*A. hadîce*), Qıybat (*A. kıymet*), Marjan (*A. mercân*), Mer'yam (*A. meryem*), Nâziyre (*A. nazîre*), Patpa (*A. fâhma*), patşa (*F. pâdşâh*), Patıyma (*A. fâhma*), Perde (*F. perde*), Periyda (*A. ferîde*), Rayxan (*A. reyhân*), Raziya (*A. râziyye*), Râbiyğa (*A. râbi'a*), Râhiyma (*A. râhîme*), Râwşan (*F. rûşen*), Saliyha (*A. sâliha*), Sara (*F. sârâ*), Sâliyma (*A. selîme*), Sânem (*A. şanem*), Şeker (*F. şeker*), Şerıypa (*A. şerîfe*), Şükir (*A. şükr*), Ubayda (*A. übeyd*), Ümit (*F. ümîd*), Xâmiyde (*A. hâmiğe*), Xâdiyşa (*A. hadîce*),

2.1.2 Karakalpakça olanlar

Altın, Appaq, Jañıl, Jibek, Kümis, Palaw, Sırğa, Toxta, Uğıl

2.2 Türemiş Kelimeler

Appaq (*ap+aq*), Külâş (*kül-âş*), Toydıq (*toy-dıq*), Turğan (*tur-ğan*), Ulboğan (*ul-bol-ğan*), Ulbosın (*ul+bol-sın*), Ulbolsın (*ul+bol-sın*), Ulday (*ul-day*), Ultuwğan (*ul+tuw-ğan*), Üzildik (*üzil-dik*)

2.3 Birleşik kelimeler

2.3.1 Her ikisi de alıntı olanlar

Farsça *gül* sözcüğü sıklıkla kullanılmıştır.

Aynagül (*F. âyine + F. gül*), Aytgül (*A. 'îd + F. gül*), Arzıgül (*A. 'arız + F. gül*) Bağdagül (*F. bâğ + F. gül*), Bağtıgül (*F. baht + F. gül*), Bazargül (*F. bâzâr + F. gül*), Bazarmâs (*F. bâzâr + F. mest*), Genjagül (*F. genc + F. gül*), Gülbazar (*F. gül + F. bâzâr*), Güljamal (*F. gül + A. cemâl*), Güljan (*F. gül + F. cân*), Gülsar (*F. gül + F. şehir*), Gülsat (*F. gül + F. şâd*), Gülxan (*F. gül + F. hân*), Gülimxan (*F. gül + F. hân*), Gülistan (*F. gül*

+ *F. sitân*), Gülnaz (*F. gül + F. nâz*), Gülsara (*F. gül + F. sârâ*), Gülsânem (*F. gül + A. şanem*), Gülsim (*F. gül + F. sîm*), Gülxasen (*F. gül + A. hasen*), Gülzar (*F. gül + F. zâr*), Jumagül (*A. cum'a + F. gül*), Jumaxan (*A. cum'a + F. hân*), Ziybagül (*F. zîbâ + F. gül*), Ziynegül (*A. zînet + F. gül*), Qurbangül (*A. kurbân + F. gül*), Mirzagül (*F. mîr-zâ + F. gül*), Nargül (*F. enâr + F. gül*), Nazlıxan (*F. nâz + F. hân*), Nigarxan (*F. nigâr + F. hân*), Orazgül (*F. rûze + F. gül*), Palzada (*A. fâl + F. zâde*), Patşaxan (*F. pâdşâh + F. hân*), Perdegül (*F. perde + F. gül*), Perigül (*F. perî + F. gül*), Perizat (*F. perî + zâd*), Periyza (*F. perî + F. zâd*), Sapargül (*A. sefer + F. gül*), Serbinaz (*F. serv + F. nâz*), Tazagül (*F. tâze + F. gül*), Şazada (*F. şâh + F. zâde*), Şımigül (*Ç. şım + F. gül*), İrisgül (*A. rızq + F. gül*), Ümitxan (*F. ümîd + F. hân*), Şekerxan (*F. şeker + F. hân*), Şiyrinxan (*F. şîrîn + F. hân*)

2.3.2 Biri alıntı olanlar

Karakalpakça *ay, biybi, biyke, (ul, uğul* "oğul" kullanımı ilginç) sözcükleri daha sıktır.

Aqqağaz (*F. kâgaz*), Aqşingül (*F. gül*), Arumxan (*F. hân*), Aruwxan (*F. hân*), Aygül (*F. gül*), Ayxan (*F. hân*), Ayımxa (*F. hân*), Ayımğül (*F. gül*), Ayjamal (*A. cemâl*), Ayjan (*F. cân*), Aymeken (*A. mekân*), Aysânem (*A. şanem*), Almagül (*F. gül*), Altıngül (*F. gül*), Balşeker (*F. şeker*), Begzada (*F. zâde*), Biybiyar (*A. hâcer*), Biybiayşa (*A. 'âişe*), Biybigül (*F. gül*), Biybixan (*F. hân*), Biyxan (*F. hân*), Biybijamal (*A. cemâl*), Biybijan (*F. cân*), Biybinur (*A. nûr*), Biybixatşa (*A. hadîce*), Biybizada (*F. zâde*), Biybiruwza (*F. rûze*), Biybisara (*F. sârâ*), Biybisânem (*A. şanem*), Biyjan (*F. cân*), Gülâyım (*F. gül*), Gülbiybi (*F. gül*), Gülsarı (*F. gül*), İrisbiyke (*A. rızq*), Janbiyke (*F. cân*), Jiyengül (*F. gül*), Källigül (*F. gül*), Qanzada (*F. zâde*), Qızılxa (*F. hân*), Qızlargül (*F. gül*), Qurbanbiyke (*A. kurbân*), Qutlıgül (*F. gül*), Meñligül (*F. gül*), Meñlixan (*F. hân*), Mırzabiye (*F. mîr-zâ*), Nazbiyke (*F. nâz*), Orıngül (*F. gül*), Orınşa (*F. şâh*), Ötexan

(*F. hân*), Parşagül (*F. gül*), Saparbiyke (*A. sefer*), Sarıgül (*F. gül*), Turdıgül (*F. gül*), Tursıngül (*F. gül*), Uğıljan (*F. cân*), Uljan (*F. cân*), Ulmeken (*A. mekân*), Ulsânem (*A. şanem*)

2.3.3 Her ikisi de Karakalpakça olanlar

Aqböke, Aqsüyük, Ayböke, Ayparşa, Aysarı, Aysuluw, Aqsuluw, Beksuluw, Biybiayım, Biybisuluw, Källibiyke, Källiqız, Qalbiyke, Qallıkan, Qanımbiyke, Qaraköz, Orınbiyke, Ötebiyke, Şingümis, Tilewbiyke, Toqsuluw, Ulbiyke, Ulbosın

2.4 Türkiye Türklerince de Kullanılanlar

Ayböke-Aybüke-Aybike, **Aygül**-Aygül, **Ayjan**-Aycan, **Ayxan**-Ayhan, **Ayşa**-Ayşe, **Altın**-Altın, **Äziyze**-Azize, **Äliyme**-Halime, **Ämiyne**-Emine, **Äniype**-Hanife, **Äpiype**-Afife, **Bağdagül**-Bağdagül, **Güljamal**-Gülcemal, **Güljan**-Gülcan, **Gülxa**-Gülhan, **Gülzar**-Gülzar, **Güllistan**-Güllistan, **Gülnaz**-Gülnaz, **Gülsânem**-Gülsenem, **Gawher**-Cevher, **Jamal**-Cemal, **Jämiyle**-Cemile, **Jawhar**-Cevher, **Jibek**-İpek, **Kämiyle**-Kamile, **Käriyma**-Kerime, **Kümis**-Gümüş, **Qatıyşa**-Qätıyşa-Hatice, **Qıybat**-Kıymet, **Marjan**-Mercan, **Mer'yam**-Meryem, **Nargül**-Nargül, **Näbiyra**-Nebire, **Nigarxa**-Nigârhan **Näziyre**-Nazire, **Patpa**-Fatma, **Patıyma**-Fadime, **Periyda**-Feride, **Rayxa**-Reyhan, **Raziya**-Raziye, **Räbiyğa**-Rabia, **Rähiyma**-Rahime, **Räwşan**-Ruşen, **Saliya**-Saliha, **Sara**-Sara, **Säliyma**-Salime-Selime, **Sänem**-Senem, **Şeriypa**-Şerife, **Şolpan**-Çolpan, **Übayda**-Übeyde, **Ümit**-Ümit, **Xämiyde**-Hamide, **Xädiyşa**-Hatice, **Zäriypa**-Zarife, **Ziynep**-Zeynep, **Zulfiya**-Zülfiye, **Zuxra**-Zühre, **Zuliyxa**-Züleyha, **Nargül**-Nargül, **Näbiyra**-Nebire, **Nigarxa**-Nigarhan

3. Sonuç

3.1 Sonuç 1

Karakalpak kişi adlarından kökeni Arapça ve Farsça olanlarında bazı ses olayları meydana gelmiştir. Bu ses olayları alıntı sözcüklerin, girmiş oldukları dilin yapısına uyum sağlama gayretlerinin doğal sonucudur. Tespit ettiğimiz ses değişmelerini aşağıdaki biçimde incelemek mümkündür.

3.1.1 Arapça'dan alınanlar

Bu çalışma için seçilen Karakalpak kişi adları içinde Arapça kökenli olanların sayısı Farsça olanlardan daha fazladır. Karşılaştırmalı değerler Sonuç 2'de verilecektir.

3.1.1.1 Ünlü olayları

-î -> -iy 'alî > Āliy, ġanî > Ğāniy

-î -> -iy- *ħabîb* > Xābiyp

-î > iy *bâkî* > Baqıy

-û -> -i- *ħabûl* > Qabil, ya'kûb > Yaqıp

-u -> -i- *murād* > Mırat, *murtaza* > Mırtaza

-0 -> -i- *ħabr* > Sabır

-0 -> -i- *'ömr* > Ömirniyaz, *şükr* > Şükir

3.1.1.2 Ünsüz olayları

-ħ -> -q-, -g- *Aħmed* > Aqmet. *maħmūd* > Magmut

ħ -> -0- *ħasen* > Asan., *ħanġe* > Āniyep

-‘ -> -y- *ġâib* > Qayıp

ġ -> q- *ġâib* > Qayıp

-vv -> -w *kuvvet* > Quwat

-ħ -> -0- *maħmūd* > Mamıt

-f -> -p *latîf* > Lätip, Yūsuf > Yusip

-f -> -p- *şafâ* > Sapa, sefer > Sapar

-‘ -> -g- *ni'met* > Nāġmet

-dd -> -d- *şiddik* > Sıdıq

-yy -> -y- *seyyid* > Seyit, *niyyet* > Niyetulla

-d > -t *seyyid* > Seyit, *murād* > Mırat, Murat

-b > -p ya'kûb > Yaqıp, *ħabîb* > Xābiyp

ħ -> q- *ħayr* > Qayrulla, *ħudâ* > Qudayar

-h > -0 *Allah* > patulla, payzulla

f -> p- *fâtma* > Patıyma, Patpa

3.1.2 Farsça'dan alınanlar

3.1.2.1 Ünlü olayları

-û -> -uw *ârzu* > arzuw

-û -> -ö- *küse* > köse

-û -> -i- *nevruz* > Nawrıw

-û -> -ä- *rüşen* > Rāwşan

-î -> -iy- *zîba* > Ziyba

3.1.2.2 Ünsüz olayları

-t > -0 *dost* > Dosjan

3.2 Sonuç 2

Bu çalışmada 608 Karakalpak kişi adı incelenmiştir. Bunlardan 173'ü

Karakalpakça olup, 435'i alıntı ve alıntı+ Karakalpakça kelimelere dayanmaktadır. 435 ismin 142'si Arapça ve Farsça (bir tane Rusça, bir tane Grekçe) basit; 140'ı Arapça+Farsça, Arapça+Arapça, Farsça+Arapça, Farsça+Farsça, 153'ü de Arapça+Karakalpakça, Farsça+Karakalpakça birleşik kelimelerden oluşmuştur.

608 addan 410'u erkek, 198'i kadın adı. 410 erkek adından 281'i alıntı ve alıntı+ Karakalpakça (12 F., 78 A., 1 R., 1 Y.; 12 F.+F., 49 A.+A., 31 F.+A. A.+F., 34 F.+K., 62 A.+K. 1. M.+K.), 129'u Karakalpakça; 198 kadın adından 156'sı alıntı ve alıntı+Karakalpakça, (13 F., 37 A.; 37 F.+F., 12 F.+A. A.+F., 43 F.+K., 14 A.+K.) 42'si Karakalpakçadır.

Kısaltmalar:

A. Arapça

Ç. Çince

F. Farsça

G. Grekçe

K. Karakalpakça

M. Moğolca

R. Rusça

Kaynakça:

BASKAKOV, N. A. (1958), *Karakalpaksko-Russkiy Slovar'*, Moskva.

---- (1967), *Russko-Karakalpakskiy Slovar'*,

Moskva.

BURANOV, Dj. (1980), ve P.K. Kurbannazarov, *Karakalpakşa - Angliçanşa Sözlük*, Moskva 1980.

DÄWENOV, E, M (1991) ve Däwletov, *Qaraqalpaq Tili - Stilistika*, Nökis "Bilim".

----- (1991), *Qaraqalpaq Tili - Sintaksis äm Punktutsiya*, Nökis "Bilim".

----- (1992), *Häzirgi Qaraqalpaq Ädebiy Tilini Grammatikası - Sintaksis*, Nökis "Bilim".

DEVELLIOĞLU, Ferit (1990), *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik lugat*, Ankara.

NASIROV, D.J. (1981), E.B. Berdimuratov, A.D. Däwletov, A.B. Bekbergenov, *äzirgi Qaraqalpaq Tili - Morfologiya*, Nökis, Qaraqalpaqstan.

NASIROV, D.J. (1986), E.B. Berdimuratov, A.D. Däwletov, M.D. Däwletov, *äzirgi Qaraqalpaq Tili - Sintaksis*, Nökis, Qaraqalpaqstan.